

ONA TILI VA ADABIYOT FANLARINI O'QITISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

*Surxondaryo viloyati Denov tumanidagi 32-umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili
va adabiyoti fani o'qituvchisi*

Qaraqulova Sayyora Ishmamatovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishni pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda ta'lim samaradorligini oshirish, dars jarayonida ta'limiy o'yinlar o'quvchilarni faol ishtirokiga aylanish yo'llari hamda ona tili va adabiyot fanlaridagi muammoli mavzulardan kelib chiqib, bog'liq muammoni ajratib olish orqali yetuk malakaga ega bo'lishlar masalalari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ta'limiy o'yinlar, texnologik xarita, muammoli vaziyat, innovasion texnologiyalar, interfaol metodlar.*

Dunyoning barcha rivojlanayotgan davlatlari (hatto bir qator rivojlangan davlatlar ham) hozirgi globllashuv vaqtda o'z oldiga hamma bolalarni umumiy o'rta ta'lim jarayoniga to'liq qamrab olish masalasini qo'ygan bir vaqtda, mustaqil O'zbekistonimizda ushbu muammo allaqachon muvaffaqiyatli hal etilgan bo'lib, uzluksiz ta'limda masofaviy ta'limni qo'llab, o'quvchilar bilimni baholashda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanmoqda. Bugungi kunda navbatdagi ustuvor vazifa sifatida, sifatli ta'lim-tarbiya berish, ta'limning samaradorligini oshirish masalasi qo'yildi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsni rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Ta'lim jarayonida o'quvchi asosiy figuraga aylanadi.

Shuning uchun umumta'lim maktablarida zamonaviy o'qitish metodlari -interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalarning o'rni va roli benihoya kattadir.

Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchilarning birgalikda faoliyat ko'rsatish orqali amalga oshiriladi. Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Darslarni innovatsion texnologiyalardan foydalanish asosida tashkil etish ijobiy natija beradi, chunki o'qituvchi innovasion faoliyat yuritgandagina ta'lim mazmuni o'zgaradi.

O'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda ona tili va adabiyot darslariga interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birqatorda ularni fanga

boʻlgan qiziqishlarini ham orttiradi. Quyida biz ana shunday metodlardan ayrimlari haqida fikr yuritib, ulardan namunalar keltiramiz:

Mashgʻulotni oʻtkazish tartibi muammo oʻzi nima degan savol asosida mavzuga kirib boriladi. Muammo bilish va bilmaslikning oʻrtasi boʻlib, bunda muammoning dolzarbligi va oʻziga xosligi nazarda tutiladi. Bir mavzuga oid qator muammolar olinib, undan eng dolzarblari ajratiladi. Mashgʻulotda oʻqituvchi ishtirokchilarni guruhlarga ajratib, darsni oʻtkazish tartib-qoidalari va talablarini tushuntiradi. Chunki, ushbu texnologiyani amalga oshirish jarayoni bosqichli ketma-ketlik asosida olib boriladi.

Muammoli taʼlimning oʻziga xos xususiyatlaridan biri shundan iboratki, u oʻquvchiga qoʻyilgan muammo yechimini topish uchun ilmiy-ijodiy tafakkur yuritish, jadal va mantiqli fikrlash, soʻz va atamalar, asar gʻoyasi hamda maʼnosini oʻzaro qiyoslash, oʻzi uchun eng toʻgʻri yechim tanlash imkoniyatlarini beradi. Bu texnologiya oʻquvchining imkoniyatlaridan oʻzaro uzviylik va uzluksizlikdan foydalanish, izchil va mantiqiy fikrlash darajasini yaxshilaydi. Oʻrganuvchi sub'ektning oʻziga boʻlgan ishonchini mustahkamlanishiga olib keladi, xususiy intellektual iste'dod qirralarini ochishga yoʻnaltiradi.

Texnologiyaning afzalliklari. Oʻquvchilar hamkorlikda faoliyat olib boradilar. Muammoni aniqlash koʻnikmalari shakllanadi. Diqqatni idrok qilishni, mantiqiy fikrlashni oʻrganadi. Muammolar ichidan dolzarbini ajratib olishni oʻrganadi.

Kamchiliklari. Vaqt koʻp sarflanadi. Barcha ishtirokchilarning fikrlari toʻliq inobatga olinmasligi mumkin. Oʻzaro bir toʻxtamga kelish uchun ortiqcha mulohazalar qayd etilishi kuzatiladi va h.k.

Muammoli vaziyat va muammoning bayoni. Tafakkur - inson oldida turgan masala va muammolarni yechishga olib keladigan idrok boʻlib, tafakkur muammoli vaziyatdan kelib chiqadi hamda muammoni yechishga qaratilgan boʻladi.

Muammoning qoʻyilishi. Muammoning bir necha yechim yoʻllari mavjud ekanligi va ular ichidan eng optimal variantini tanlash shuningdek, muammoning yechimini topish.

Muammoli vaziyatni shakllantirish tamoyillari. Muammoli oʻquv toshiriqlari. Muammoli vaziyatlarni yaratish metodi orqali oʻquvchilarni turli muammolardan chiqib ketish yoʻllarini axtarishga, kezi kelganda ana shu muammoning yechimini topishga yoʻnaltirish lozimligi tushuntiriladi. Masalan, Gʻ.Gʻulomning "Mening oʻgʻrigina bolam" hikoyasi asosida oʻquvchilarni asar matnidan kelib chiqib, muammoni topishga, muammoni keltirib chiqargan sabablar hamda ushbu muammoni hal etish yoʻllari haqida fikrlar bildiriladi. Masalan, hikoyadagi oʻgʻri haqiqatan ham oʻgʻrimi, muammosi qoʻyilsa, ushbu muammoni keltirib chiqaruvchi sabablar - xalqning ogʻir hayotga giriftor boʻlishi, mahalliy sharoitning ogʻirligi, notoʻgʻri davlat boshqaruvi, ishsizlik, xalq boyligi huzurini boshqalar koʻrishi, urushning xalqqa yetkazgan zarari, deya mulohazalar bayon etilsa, muammoni hal etish yoʻllari - mamlakat aholisini savodxon qilish, yurti bosqinchilar zulmidan ozod etish, mingboshi, ellikboshi kabi chalasavod rahbarlar oʻrniga savodli xalq vakillaridan tayinlash, ishsizlikni bartaraf etish, jamiyatni yanada rivojlantirishga oʻz hissasini qoʻshish kabilar nazarda tutiladi.

Dars ta'limning mazmuni, metodi va shakli kabi tushunchalar doirasida chegaralanib qolmaydi. Maktabdagi ta'lim, tarbiya va rivojlanishni pedagog va o'quvchilarni o'zaro hamjihat, hamkorlikdagi faoliyatlari orqali amalga oshirishni nazarda tutadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda shuni alohida ta'kidlash joizki, darsning sifati, samaradorligi o'qituvchi tomonidan unga puxta tayyorgarlik ko'rishiga bog'liqdir. Bunda dars ishlanmasining hozirgi zamon ilg'or texnologiyalariga muvofiq holda loyihalanishi alohida o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. / Barkamol avlod – 5. O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: Sharq, 1997. 20-29 betlar.
2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, - Xalq ta'limi, 1998, 1-son.
3. "Tilshunoslik atamalarining izohli lug'ati". N.Uluqov. Namangan
4. "Darsda hammasi bo'lmasa ham pedagogikaning asosiy qismi markazlashgan". (Совершенствование процесса обучения. М. 1971. 149 стр.).